

Dosarul nr. 2ra-1489/20

Prima instanță: (Judecătoria Chișinău, sediul Buiucani) C. Valah

Instanța de apel: (Curtea de Apel Chișinău) I. Secrieru, I. Cotruță, V. Mihaila

D E C I Z I E

25 noiembrie 2020

mun. Chișinău

Colegiul Civil, Comercial și de Contencios Administrativ lărgit
al Curții Supreme de Justiție,

În componența:

Președintele ședinței, judecătorul
judecătorii

Svetlana Filincova
Ala Cobăneanu
Dumitru Mardari
Nicolae Craiu
Galina Stratulat

examinând recursul declarat de către Alexandru Iachiviuc,
în cauza civilă, la cererea de chemare în judecată depusă de Alexandru Iachiviuc
împotriva lui Oleg Berdeu, intervenient accesoriu notarul public Rodica Semionova
cu privire la declararea nulității testamentului și a certificatului de moștenitor
testamentar,
împotriva deciziei din 23 iunie 2020 a Curții de Apel Chișinău,

c o n s t a t ă:

La 10 martie 2016 Alexandru Iachiviuc, reprezentat de avocatul Elena Teleucă
a depus cerere de chemare în judecată împotriva lui Oleg Berdeu, intervenient
accesoriu notarul public Rodica Semionova cu privire la declararea nulității
testamentului din 26 noiembrie 2014, prin care defunctul Emelian Iachiviuc a testat
averea sa succesorală lui Oleg Berdeu și a certificatului de moștenitor testamentar
întocmit pe numele lui Oleg Berdeu (f.d. 5-7, vol. I).

În motivarea acțiunii, reclamantul Alexandru Iachiviuc, reprezentat de avocatul
Elena Teleucă a indicat că, la XXXXX Emelian Iachiviuc a decedat, iar el este unicul
fiu al decedatului și moștenitor legal de clasa I. În procesul de acceptare a
succesiunii, i-a fost adus la cunoștință faptul existenței testamentului din 26
noiembrie 2014, care se păstrează la notarul public Semionova Rodica.

Reclamantul a menționat că conform acestui testament, apartamentul nr.
XXXXX, cu suprafața de XXXXX m2, amplasat în mun. XXXXX, or. XXXXX,
str. XXXXX nr. XXXXX, a fost testat de tatăl său lui Oleg Berdeu, care este fiul
soției sale din a doua căsătorie, Liudmila Iachiviuc.

Reclamantul a precizat că prin reglementarea moștenirii testamentare, a fost
recunoscut dreptul fiecărei persoane de a dispune liber pentru cauză de moarte, prin
manifestarea ultimei voințe, de totalitatea bunurilor sale sau de o parte din ele.

Libertatea persoanei de a dispune prin testament este limitată doar în partea în care se încalcă rezerva succesorală, parte indispensabilă a succesiunii.

Reclamantul a invocat că testamentul fiind un act juridic solemn, unilateral, personal și revocabil nu poate fi întocmit prin reprezentare sau de către terț, iar potrivit legislației, pentru a avea calitatea de testator, persoana trebuie să dispună de capacitatea de exercițiu deplină, care este aptitudinea persoanei fizice de a dobândi prin faptă proprie și de a exercita drepturi civile, precum și de a-și asuma personal obligații civile și de a le executa.

Reclamantul a punctat că conform extrasului medical nr. 828 din 31 octombrie 2011, eliberat de Centrul Medicilor de Familie, Emelian Iachiviuc, începând cu anul 2010 până la momentul morții sale, s-a afla la evidența CS Durlești cu patologie oncologică în stare de agravare continuă. Decedatul avea afectată regiunea coloanei vertebrale și se deplasa cu dificultate. De asemenea, suferea și de cefalee acută, ceea ce-i crea mereu stări de nervozitate, tulburări ale somnului, extenuare excesivă, furnicături, convulsii, stări vremelnice de inconștiență și dezorientare.

Reclamantul a relatat că pentru valabilitatea testamentului nu este suficient ca testatorul să aibă de jure capacitatea deplină de exercițiu, fiind necesar să aibă și responsabilitate în fapt, adică să poată să conștientizeze acțiunile sale, să le dirijeze și să aprecieze efectele juridice ale acțiunilor sale. În toată perioada anilor 2010-2015, din cauza stării grave a sănătății – patologie oncologică și maladii concomitente acesteia, precum și din motiv că avea dureri insuportabile, Emelian Iachiviuc a întrebuițat la indicația medicului tratament medicamentos care conținea diverse preparate analgezice, tranchilizante, care îi afectau memoria, vederea, nu recunoștea oamenii apropiați, pierdea lucrurile, avea stări depresive, dureri de cap, slăbiciune, amețeli, tulburări de vedere trecătoare și confuzie. Mai mult ca atât, din comportamentul zilnic al testatorului Emelian Iachiviuc rezultă faptul că nu conștientizează acțiunile sale și nu le poate dirija, nefiind în stare să aprecieze efectele juridice ale acestor acțiuni. Prin urmare, persoana care nu poate aprecia efectele juridice ale manifestării sale de voință din cauza dereglărilor psihice, alienației sau debilității mintale, stării vremelnice de inconștiență, hipnozei, beției alcoolice, folosirii de stupefiante ș.a., nu poate dispune prin testament.

Reclamantul a relevat că testatorul nu avea discernământ în momentul întocmirii testamentului, iar acest fapt poate fi probat prin orice mijloc de probă, chiar dacă declarația de voință a fost cuprinsă într-un testament autentic. Astfel, la examinarea prezentei cauze este necesar a fi soluționată chestiunea cu privire la utilitatea dispunerii efectuării expertizei medico-legale sau psihiatrice post-mortem, în baza probelor existente, dar și cele care vor fi invocate ulterior în cadrul examinării cauzei: declarațiile rudelor, declarațiile vecinilor care trăiau alături de testator, extrase din cartele medicale ale medicilor la care testatorul se afla la evidență, precum și declarațiile specialiștilor referitor la substanțele componente din medicamentele pe care le întrebuițea testatorul până la momentul întocmirii testamentului și repercusiunile acestora asupra manifestării sale de voință. Conform legislației în vigoare, testamentul este nul dacă sunt prezente condițiile de nulitate ale actelor juridice. Deci, testamentul întocmit de o persoană incapabilă, de un minor sau de o persoană limitată în capacitatea de exercițiu va fi declarat nul de instanța de judecată. Reclamantul a învederat că testamentul întocmit la 26 noiembrie 2014 este lovit de nulitate absolută, deoarece testatorului Emelian Iachiviuc i-a fost afectat

discernământul, iar în asemenea caz nu este confirmată manifestarea de voință a testatorului. Prin urmare, fiind unicul fiu al testatorului care până la momentul morții acestuia a avut grijă de sănătatea și întreținerea tatălui său, i-au fost lezate drepturile patrimoniale prin întocmirea testamentului în favoarea pârâtului Oleg Berdeu. De asemenea, a suportat imense cheltuieli legate și de înmormântarea tatălui său, fără contribuția minimă din partea celui în favoarea căruia a fost întocmit testamentul.

Reclamantul a specificat că pârâtul nu se interesa despre viața și sănătatea testatorului, și nu venea să-l ajute când acesta avea nevoie de suport material și moral.

Reclamantul a notat că este inexplicabil faptul întocmirii testamentului în favoarea unei persoane străine, deoarece între el și testator a fost mereu o relație apropiată ca între tată și fiu, și nu au existat neînțelegeri sau conflicte. Dimpotrivă, împreună cu soția sa Tatiana Iachiviuc îl vizitau zilnic pe testator, îi aduceau produse alimentare și îl însoțeau pe acesta la consultații medicale, la procurarea îmbrăcămintei și la efectuarea diferitor investigații medicale la centre de diagnostică medicală.

Reclamantul a învederat că a solicitat notarului Semionova Rodica, eliberarea unei copii de pe testamentul întocmit la 26 noiembrie 2014, însă cererea nu i-a fost satisfăcută.

Reclamantul a solicitat declararea nulității testamentului din 26 noiembrie 2014, prin care defunctul Emelian Iachiviuc a testat averea sa succesorală lui Oleg Berdeu și a certificatului de moștenitor testamentar întocmit pe numele lui Oleg Berdeu.

Prin hotărârea din 06 decembrie 2018 a Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani, cererea de chemare în judecată depusă de Alexandru Iachiviuc împotriva lui Oleg Berdeu, intervenient accesoriu notarul public Rodica Semionova cu privire la declararea nulității testamentului și a certificatului de moștenitor testamentar, a fost respinsă ca fiind neîntemeiată.

Prin decizia din 18 iunie 2019 a Curții de Apel Chișinău, a fost respins apelul declarat de Alexandru Iachiviuc și a fost menținută hotărârea din 06 decembrie 2018 a Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani.

Prin decizia din 15 ianuarie 2020 a Curții Supreme de Justiție, s-a admis recursul declarat de Alexandru Iachiviuc, s-a casat integral decizia din 18 iunie 2019 a Curții de Apel Chișinău și s-a restituit cauza spre rejudecare în Curtea de Apel Chișinău, în alt complet de judecată (f.d. 141-150 Vol. II).

Prin decizia din 23 iunie 2020 a Curții de Apel Chișinău, s-a respins apelul declarat de Alexandru Iachiviuc și a fost menținută hotărârea din 06 decembrie 2018 a Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani.

La 01 septembrie 2020, Alexandru Iachiviuc a declarat recurs împotriva deciziei instanței de apel, prin care a solicitat admiterea recursului, casarea deciziei instanței de apel și hotărârii primei instanțe cu pronunțarea unei noi hotărâri de admitere integrală a acțiunii.

Recurentul, în motivarea recursului a reiterat aceleași argumente care au fost indicate în cererea de chemare în judecată și cererea de apel, insistând asupra faptului că instanțele ierarhic inferioare au apreciat în mod arbitrar probele, nu au aplicat legea care trebuia să fie aplicată și au interpretat în mod eronat legea.

Suplimentar, recurentul Alexandru Iachiviuc a menționat că instanțele ierarhic inferioare la adoptarea actelor judecătorești contestate, s-au bazat în exclusivitate pe declarațiile abstracte ale martorilor Ludmila Iachiviuc, Maria Grajdianova și Svetlana Cucu, care sunt rudele pârâtului/intimat și au un interes direct la soluționarea litigiului în favoarea acestuia.

Recurentul a notat că nu este clară poziția instanței de apel atunci când invocă faptul că nu se neagă starea de tulburări periodice de comportament, slăbiciuni, apatie, a testatorului despre care au declarat unii martori, și că aceste declarații nu sunt suficiente pentru a constata lipsa de discernământ a lui Emilian Iachiviuc. De fapt, concluziile instanțelor ierarhic inferioare vin în contradicție cu declarațiile martorilor audiați în prezentul proces.

A indicat recurentul că instanța ierarhic inferioară nu au ținut cont de declarațiile martorilor Ludmila Popova, Mihail Onofreiciuc, și a medicilor care au stabilit diagnosticul și care l-au tratat nemijlocit pe defunct în perioada de viață a acestuia. Cu atât mai mult că odată cu trimiterea cauzei la rejudecare, instanța de recurs a conchis că, instanța de apel s-a abținut de o apreciere și un răspuns convingător, special și clar.

Astfel, a punctat că urmează a fi apreciată critic concluzia instanței de apel precum că Emilian Iachiviuc avea discernământ în momentul semnării testamentului, deoarece s-a prezentat personal la notar, a prezentat actele necesare întocmirii testamentului, a indicat datele sale din buletinul de identitate și a semnat testamentul, or cumulul de probe prezentate de părți și anume raportul de expertiză, declarațiile martorilor Ludmila Popova, Mihail Onofreiciuc, Eduard Pleșca și Ion Martalog, confirmă lipsa discernământului defunctului la 26 noiembrie 2014.

Susține recurentul că defunctul nu și-a manifestat consimțământul la momentul semnării testamentului, deoarece nu avea capacitatea de a judeca și aprecia lucrurile la justa valoare. Prin urmare, actul întocmit la 26 noiembrie 2014 nu întrunește condițiile de valabilitate, fiind necesară anularea acestuia.

A mai punctat Alexandru Iachiviuc că concluziile din raportului de expertiză nu sunt contradictorii, or prin acestea a fost stabilită cu desăvârșire lipsa de discernământ a defunctului la momentul semnării testamentului.

La 19 septembrie 2020, instanța de recurs a expediat în adresa intimaților copia recursului, fiind recepționat de avocatul Glușenco Eugeniu și de către notarul public Rodica Semionova la 23 septembrie 2020 și de Brerdeu Oleg la 25 septembrie 2020 (f.d. 18-20, Vol. III).

În conformitate cu art. 434 alin. (1) din Codul de procedură civilă, recursul se declară în termen de 2 luni de la data comunicării hotărârii sau a deciziei integrale, dacă legea nu prevede altfel.

Cu referire la termenul de declarare a recursului, instanța de recurs menționează că Curtea de Apel Chișinău a emis dispozitivul deciziei la 23 iunie 2020, iar la 08 iulie a expediat în adresa participanților la proces copia deciziei.

Dovada că aceasta a fost recepționată și la ce dată la materialele cauzei lipsește.

Astfel recursul declarat de Alexandru Iachiviuc la 01 septembrie 2020, se consideră depus în termenul prevăzut de lege.

Prin încheierea din 04 noiembrie 2020 a Curții Supreme de Justiție, recursul declarat de către Alexandru Iachiviuc a fost considerat admisibil.

În conformitate cu art. 444 din Codul de procedură civilă, recursul se examinează fără înștiințarea participanților la proces. Completul din 5 judecători decide asupra oportunității invitării tuturor participanților sau a reprezentanților acestora pentru a se pronunța cu privire la problemele de legalitate invocate în cererea de recurs.

Examinând materialele dosarului în raport cu temeiurile cererii de recurs, Colegiul Civil, Comercial și de Contencios Administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție consideră necesar de a admite recursul declarat de Alexandru Iachiviuc din următoarele considerente.

În conformitate cu art. 442 alin. (1) din Codul de procedură civilă, judecând recursul declarat împotriva deciziei date în apel, instanța verifică, în limitele invocate în recurs și în baza referinței depuse de către intimat, legalitatea hotărârii atacate, fără a administra noi dovezi.

În conformitate cu art. 445 alin. (1) lit. c) din Codul de procedură civilă, instanța, după ce judecă recursul, este în drept să admită recursul, să caseze integral decizia instanței de apel și să trimită cauza spre rejudecare în instanța de apel o singură dată dacă eroarea judiciară nu poate fi corectată de către instanța de recurs.

În conformitate cu art. 432 alin. (4) din Codul de procedură civilă, săvârșirea altor încălcări decât cele indicate la alin. (3) constituie temei de declarare a recursului doar în cazul și în măsura în care acestea au dus sau ar fi putut duce la soluționarea greșită a cauzei sau în cazul în care instanța de recurs consideră că aprecierea probelor de către instanța judecătorească a fost arbitrară, sau în cazul în care erorile comise au dus la încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Aici, Colegiul menționează că din economia art. 445 alin. (1) lit. c) din Codul de procedură civilă, rezultă cu suficientă precizie că trimiterea la rejudecare doar o singură dată pentru erori ce nu pot fi corectate de către instanța de recurs se referă în exclusivitate la retrimiterile repetate ale proceselor cauzate de erori anterior constatate de către instanța de recurs pe fondurile acțiunilor examinate.

Colegiul Civil, Comercial și de Contencios Administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție reține că netrimiteria cauzei spre rejudecare a doua oară, a fost concepută de legiuitor ca o dispoziție edictată în favoarea părților, urmărindu-se soluționarea într-un termen rezonabil a cauzelor, însă, în speță, aplicarea acestei dispoziții este în defavoarea recurentului, aplicarea ei producându-i daune mult mai mari decât trimiterea spre rejudecare.

În speță, s-a stabilit că la 10 martie 2016 Alexandru Iachiviuc, reprezentat de avocatul Elena Teleucă a depus cerere de chemare în judecată împotriva lui Oleg Berdeu, intervenient accesoriu notarul public Rodica Semionva cu privire la declararea nulității testamentului din 26 noiembrie 2014, prin care defunctul Emelian Iachiviuc a testat averea sa succesorală lui Oleg Berdeu și a certificatului de moștenitor testamentar întocmit pe numele lui Oleg Berdeu (f.d. 5-7, vol. I).

Fiind investită cu soluționarea cauzei, instanța de fond prin hotărârea din 06 decembrie 2018 a Judecătoriei Chișinău, sediul Buiucani, a respins ca fiind neîntemeiată cererea de chemare în judecată depusă de Alexandru Iachiviuc împotriva lui Oleg Berdeu, intervenient accesoriu notarul public Rodica Semionova cu privire la declararea nulității testamentului și a certificatului de moștenitor testamentar.

Prin decizia din 18 iunie 2019 a Curții de Apel Chișinău, a fost respins apelul declarat de Alexandru Iachiviuc și a fost menținută hotărârea din 06 decembrie 2018 a Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani.

În consolidarea soluției adoptate, instanțele ierarhic inferioare au decelat că defunctul Iachiviuc Emelian conștientiza acțiunile sale, își dădea seama de urmările lor și le dorea în cunoștință de cauză.

De asemenea, instanța de apel a conchis că, deși experții au ajuns la concluzia că Emelian Iachiviuc nu a fost influențat semnificativ din punct de vedere mintal din cauza administrării medicamentelor, imediat după această concluzie au expus o altă concluzie și anume că la momentul semnării testamentului Emelian Iachiviuc nu putea conștientiza și dirija acțiunile sale, suferind de diagnosticul medical stabilit, respectiv, nu avea discernământ și nu era în stare să încheie acte juridice și să aprecieze efectele pe care le produc, inclusiv de a dispune deliberat prin testamentul din 26 noiembrie 2014.

Pe cale de consecință, instanța de apel a decelat că concluzia experților psihiatri, vine în contradicție cu întreg materialul probator și nu permit de a constata cu certitudine că, defunctul Emelian Iachiviuc nu avea discernământ la data semnării testamentului din 26 noiembrie 2014, pe numele pârâtului.

Prin decizia din 15 ianuarie 2020 a Curții Supreme de Justiție, s-a admis recursul declarat de Alexandru Iachiviuc, s-a casat integral decizia din 18 iunie 2019 a Curții de Apel Chișinău și s-a restituit cauza spre rejudecare în Curtea de Apel Chișinău, în alt complet de judecată (f.d. 141-150 Vol. II).

Drept temei de trimitere a cauzei la rejudecare, a servit faptul că instanța de apel, judecând apelul, a trecut în mod superficial asupra circumstanțelor cauzei, fără a examina sub toate aspectele legalitatea și temeinicia hotărârii supuse apelului. Or, în scopul stabilirii temeiniciei sau netemeiniciei cerințelor solicitate în acțiune, era indispensabil de a supune controlului legalitatea hotărârii atacate cu apel în baza argumentelor aduse în cererea de apel, cu expunerea poziției instanței pe fiecare din argumentele invocate.

La caz, instanța de recurs a menționat că la examinarea prezentei cauze care are ca obiect declararea nulității testamentului, instanțele ierarhic inferioare urmau să verifice primordial, în baza probelor prezentate, faptul dacă testatorul Emelian Iachiviuc avea discernământ în momentul întocmirii testamentului.

Or, motivul esențial de nulitate invocat de către reclamant/intimat Alexandru Iachiviuc, față de testamentul autentificat sub nr. 16814 din 26 noiembrie 2014, este lipsa discernământului testatorului la momentul întocmirii actului de ultimă voință, sancționată cu nulitatea relativă.

În această conjunctură, instanța de recurs a menționat că pentru a interveni această sancțiune este necesar însă să existe dovezi concludente, neechivoce asupra lipsei discernământului testatorului datorată unei cauze naturale, iar nu legale, adică probe din care să rezulte că persoana în cauză nu avea puterea de a aprecia efectele juridice ale manifestării sale de voință.

Fiind o stare de fapt, prezența sau lipsa discernământului poate fi probată cu orice mijloc de probă care să răstoarne prezumția existenței discernământului.

Cu toate acestea, deși prima instanță, cât și instanța de apel au constatat contradicții între concluziile experților, raportul de expertiză judiciară nr. 201835A0272 din 12 iulie 2018 a fost apreciat critic, iar cererea pârâtului Oleg Berdeu,

reprezentat de avocatul Eugeniu Glușcenco cu privire la numirea expertizei repetate post-mortem în privința testatorului Emelian Iachiviuc, care a fost întemeiată pe faptul că concluziile experților sunt contradictorii, neîntemeiate și există îndoieli în privința acestora, a fost respinsă prin încheierea din 08 noiembrie 2018 a Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani.

În asemenea circumstanțe, instanța de recurs a constatat că examinarea litigiului de către instanța de apel în lipsa înlăturării deficiențelor din raportul de expertiză prin audierea sau acordarea explicațiilor în scris de către experții, sau chiar numirea expertizei repetate post-mortem în privința testatorului Emelian Iachiviuc, în cazul în care acestea nu pot fi înlăturate, atestă încălcarea în mod direct a dreptului la un proces echitabil, cât și principiul egalității armelor statuat de art. 6 al CEDO.

După rejudecarea cauzei, prin decizia din 23 iunie 2020 a Curții de Apel Chișinău, s-a respins apelul declarat de Alexandru Iachiviuc și a fost menținută hotărârea din 06 decembrie 2018 a Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani.

Colegiul Civil, Comercial și de Contencios Administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție menționează, că, instanța de apel a relevat că din raportul de expertiză judiciară psihiatrico-legală în baza documentelor a cet. Iachiviuc Emilian nr.201835A0272 din 12 iulie 2018, efectuat de către Centru de Medicină Legală, se reține faptul că „ starea de astenie somatică pronunțată cauzată de intoxicația canceroasă și insuficiența renală acestora au avut impact negativ masiv asupra stării sale psihice și abilităților mintale, această stare patologică a persistat și în perioada întocmirii testamentului din 26 noiembrie 2014. Administrarea a diverse preparate medicamentoase nu au influențat în mod semnificativ asupra stării sale psihice și a abilităților mintale” (f.d.239, pct.1 din „Concluzii”, ultima propoziție, vol.1).

Totodată instanța de apel a reținut și declarațiile expertului audiat în ședința de judecată, care a explicat că: „ Iachiviuc Emilian pe parcursul vieții nu avea careva maladii psihice propriu-zise, adică maladii psihice cronice evolutive entogene nu a suferit. Conform criteriilor medicale cancerul de gradul 4 conține starea de intoxicație canceroasă. În cazul dat preparatele administrate conform fișei medicale de tipul antidolor nu erau cu efect psihotrop major, care obnubilează conștiința sau pe perioada efectului se află într-o stare de inconștiență medicamentoasă, cum ar fi ca de exemplu în cazul dacă se administrează morfina pe parcursul acțiunii acestui preparat persoana este inconștientă. Preparate au fost, dar nu cu un impact major care să afecteze discernământul prin acest mecanism. Însă deja la această etapă era prezentă intoxicație canceroasă cauzată de cancer avansat gradul 4 și insuficiență renală pe fundalul altor boli și aceste stări au efect nociv asupra creierului uman. Periclitează psihicul, în primul rând sfera motivațională afectivă și volitivă”.

Pe cale de consecință a relevat instanța de apel că la caz, în urma celor enunțate, se constată existența discernământului lui Iachiviuc Emelian la momentul semnării testamentului și capacitatea de a aprecia conținutul și consecințele faptelor sale.

Deasemenea, instanța de apel a specificat că mai mulți martori audiați în cadrul cercetării judecătorești au declarat despre comportamentul adecvat a lui Iachiviuc Emelian și lipsa anumitor dereglări la acesta.

Colegiul Civil, Comercial și de Contencios Administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție consideră pripită soluția instanței de apel.

În conformitate cu prevederile art. 118 alin. (3) Cod de procedură civilă, circumstanțele care au importanță pentru soluționarea justă a cauzei sînt determinate

definitiv de instanța judecătorească pornind de la pretențiile și obiecțiile părților și ale altor participanți la proces, precum și de la normele de drept material și procedural ce urmează a fi aplicate.

În conformitate cu art. 376 alin. (1) CPC, dispozițiile de procedură privind judecarea cauzelor civile în primă instanță se aplică și în instanța de apel în măsura în care nu sânt contrare dispozițiilor prezentului capitol.

În conformitate cu art. 373 alin. (1), (2), (5) CPC, instanța de apel verifică, în limitele cererii de apel, ale referințelor și obiecțiilor înaintate, legalitatea și temeinicia hotărârii atacate în ceea ce privește constatarea circumstanțelor de fapt și aplicarea legii în primă instanță.

În limitele apelului, instanța de apel verifică circumstanțele și raporturile juridice stabilite în hotărârea primei instanțe, precum și cele care nu au fost stabilite, dar care au importanță pentru soluționarea cauzei, apreciază probele din dosar și cele prezentate suplimentar în instanța de apel de către participanții la proces.

Instanța de apel este obligată să se pronunțe asupra tuturor motivelor invocate în apel.

Reieșind din normele enunțate, Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție reține că, instanța de apel, judecând apelul, a trecut în mod superficial asupra circumstanțelor cauzei, fără a examina sub toate aspectele legalitatea și temeinicia hotărârii supuse apelului. Or, în scopul stabilirii temeiniciei sau netemeiniciei cerințelor solicitate în acțiune, era indispensabil de a supune controlului legalitatea hotărârii atacate cu apel în baza argumentelor aduse în cererea de apel, cu expunerea poziției instanței pe fiecare din argumentele invocate.

În conformitate cu art. 119 alin. (1) Cod de procedură civilă, probele se adună și se prezintă de către părți și de alți participanți la proces. Dacă în procesul de adunare a probelor apar dificultăți, instanța este obligată să contribuie, la solicitarea părților și altor participanți la proces, la adunarea și prezentarea probelor necesare, cu excepția cazurilor în care instanța constată că cererea de reclamare a probelor este înaintată în mod neîntemeiat și cu scopul vădit de a tergiversa examinarea cauzei sau proba reclamată este în mod vădit lipsită de relevanță. Probele se prezintă în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare în termenul stabilit de instanță, dacă legea nu prevede altfel.

Conform art. 148 alin. (1) Cod de procedură civilă, pentru elucidarea unor aspecte din domeniul științei, artei, tehnicii, meșteșugurilor artizanale și din alte domenii, apărute în proces, care cer cunoștințe speciale, instanța dispune efectuarea unei expertize, la cererea părții sau a unui alt participant la proces, iar în cazurile prevăzute de lege, din oficiu. Actele reviziei ori ale inspecțiilor departamentale, precum și raportul scris al specialistului, nu pot înlocui raportul de expertiză și nici exclude necesitatea efectuării expertizei în aceeași problemă.

La caz, instanța de recurs menționează că la examinarea prezentei cauze care are ca obiect declararea nulității testamentului, instanțele ierarhic inferioare urmau să verifice primordial, în baza probelor prezentate, faptul dacă testatorul Emelian Iachiviuc avea discernământ în momentul întocmirii testamentului.

Or, motivul esențial de nulitate invocat de către reclamant/intimat Alexandru Iachiviuc, față de testamentul autentificat sub nr. 16814 din 26 noiembrie 2014, este

lipsa discernământului testatorului la momentul întocmirii actului de ultimă voință, sancționată cu nulitatea relativă.

În această conjunctură, instanța de recurs menționează că pentru a interveni această sancțiune este necesar însă să existe dovezi concludente, neechivoce asupra lipsei discernământului testatorului datorată unei cauze naturale, iar nu legale, adică probe din care să rezulte că persoana în cauză nu avea puterea de a aprecia efectele juridice ale manifestării sale de voință.

Fiind o stare de fapt, prezența sau lipsa discernământului poate fi probată cu orice mijloc de probă care să răstoarne prezumția existenței discernământului.

În litigiul deferit judecătii, pentru a proba că testatorul Emelian Iachiviuc nu avea discernământ la data semnării testamentului din 26 noiembrie 2014, reclamantul Alexandru Iachiviuc a prezentat înscrisuri medicale și a solicitat audierea mai multor martori, precum și numirea unei expertize psihiatrice post-mortem, care a fost dispusă prin încheierea din 23 iunie 2016 a Jucătorii Buiucani, mun. Chișinău.

Conform raportului de expertiză judiciară nr. 201835A0272 din 12 iulie 2018, s-a stabilit că: testatorul Emelian Iachiviuc, născut la XXXXX, decedat la XXXXX, ca urmare a unui concurs de boli somatice grave - Cancerul prostatei st.4. cu metastaze în oasele bazinului și vertebrele lombare L.3, L5. Sindrom algic pronunțat. Intoxicație canceroasă. Cardiopatie ischemică. Angor pectoral de efort. CF 2. Hipertensiune arterială gr.3, risc adițional înalt, Insuficiență cardiacă 2. NIHA. Pielonefrită cronică, acutizare. Insuficiență renală cronică Encefalopatie discirculatorie de origine mixtă, gr. 2 (vasculară aterosclerotică, vestibulară). Sindrom vestibular, a generat o stare de astenie somatică pronunțată în cadrul „Tulburării organice labil-emoționale”, care au necesitat administrarea de preparate medicamentoase, starea de astenie somatică pronunțată cauzată de intoxicația canceroasă și insuficiența renală acestora au avut impact negativ masiv asupra stării sale psihice și abilităților mintale, această stare patologică a persistat și în perioada întocmirii testamentului din 26 noiembrie 2014. Administrarea a diverse preparate medicamentoase nu au influențat în mod semnificativ asupra stării sale psihice și abilităților mintale.

La momentul semnării testamentului din 26 noiembrie 2014 Emelian Iachiviuc manifesta astenie somatică pronunțată pe fundal de intoxicație canceroasă și insuficiență renală în cadrul „Tulburării organice labil-emoționale”, deci nu putea conștientiza și dirija cu acțiunile sale, conform stării psihice la 26 noiembrie 2014. Emelian Iachiviuc nu putea acționa cu discernământ, examenatul era lipsit de capacitatea de conștientizare și în special, de dirijare adecvată a acțiunilor sale, nu avea capacitatea de deliberare și prevedere a urmării acțiunilor sale, inclusiv prin intermediul actului de moștenire.

Emelian Iachiviuc, conform stării psihice nu era în stare să încheie acte juridice și să aprecieze efectele juridice ale acestora, inclusiv de a dispune deliberat prin testament la 26 noiembrie 2014.

Deci, din cele menționate supra, instanța de recurs conchide că numirea expertizei medico-legală psihiatrică a fost dispusă în mod legal și temeinic, or instanțele de judecată nu au pregătirea necesară pentru a putea face aprecieri de specialitate sub aspectul afectării discernământului testatorului de bolile și tratamentul indicat de reclamantul Alexandru Iachiviuc, la momentul încheierii actului juridic contestat și la care fac referire actele medicale aflate la dosar.

Pentru aceleași considerente, împrejurarea că, anterior intervenirii decesului testatorului, starea de luciditate și discernământul acestuia nu au fost obiectul unei evaluări de specialitate, nu exclude, ci, dimpotrivă, impune a fi stabilit, pe baza unor criterii științifice, de strictă specialitate, existența discernământului la momentul încheierii actului juridic contestat, fiind probat în cauză faptul că testatorul avea o stare de sănătate precară, fiind diagnosticat cu afecțiuni extrem de grave, aspect necontestat de altfel de intimatul Oleg Berdeu, iar efectele acestora, sub aspectul capacității de exercițiu a acestuia, impune cu atât mai mult a fi analizate de către experții specialiști în medicină legală.

În asemenea circumstanțe, instanța de recurs constată că examinarea litigiului de către instanța de apel în lipsa înlăturării deficiențelor din raportul de expertiză prin audierea sau acordarea explicațiilor în scris de către experții, sau chiar numirea expertizei repetate post-mortem în privința testatorului Emelian Iachiviuc, în cazul în care acestea nu pot fi înlăturate, atestă încălcarea în mod direct dreptul la un proces echitabil, cât și principiul egalității armelor statuat de art. 6 al CEDO.

Mai mult ca atât, instanța de apel și-a întemeiat concluziile în baza unui suport probator care nu este util, pertinent și concludent, nefiind stabilit complet și judicioasă situația de fapt, prin lămurirea tuturor aspectelor sesizate în cererea de apel, prin raportare inclusiv la actele medicale invocate și depozițiile martorilor audiați în legătură cu stabilirea incapacității psihice de exercițiu a defunctului.

Prin urmare, reieșind din specificul acțiunii în cauză, instanța de recurs consideră că în scopul soluționării juste și complete a pricinii în cauză, respectiv și stabilirii celor invocate de părți, instanța de apel, urmează să stabilească cu certitudine dacă testatorul Emelian Iachiviuc avea sau nu discernământ la momentul întocmirii actului de ultimă voință, fără a acorda prioritate unor probe nesupuse verificării și contrapuse cu circumstanțele cauzei.

La caz, instanța de recurs constată că, contrar prevederilor legale menționate, concluziile instanței de apel sunt expuse într-o formă incertă, neavând putere de convingere, fără a fi dată o apreciere cuvenită pretențiilor formulate în prezentul litigiu, precum și cu normele de drept ce reglementează acest aspect, instanța de apel limitându-se la audierea experților precedenți, însă nu a numit o expertiză în comisie.

Reieșind din limitele judecării apelului consfințite în normele enunțate supra, instanța de recurs constată că, contrar acestor prevederi, instanța de apel, judecând apelul, a trecut în mod superficial asupra circumstanțelor cauzei, fără a examina sub toate aspectele legalitatea și temeinicia hotărârii supuse apelului, în raport cu regulile și legislația în vigoare.

Deci, analiza pe care judecătorul o face în legătură cu motivele de fapt și de drept, care i-au format convingerea în sensul unei anumite soluții, trebuie să fie clară și simplă, precisă, conchisă și fermă, să aibă putere de convingere.

Instanța de recurs reține că, în sensul art. 6 § 1 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, instanțele de judecată trebuie să indice cu suficientă claritate motivele pe care-și întemeiază hotărârile, iar având în vedere caracterul determinant al concluziilor sale, să precizeze noțiunile, ce implică o apreciere a faptelor supuse judecării. De asemenea, noțiunea de proces echitabil impune ca instanța de judecată să nu-și motiveze doar sumar hotărârea sa, ci să examineze efectiv problemele esențiale care-i sunt supuse aprecierii și să nu se

mulțumească de a proba pur și simplu concluziile uneia dintre părți. Se accentuează că, dreptul la un proces echitabil, garantat de art. 6 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, prezumă dreptul la o hotărâre și decizie motivată. Motivarea este o parte a hotărârii în care instanța judecătorească în mod obligatoriu își expune concluziile formulate în privința cauzei diferite spre soluționare.

Pentru considerentele date, ținând cont de imposibilitatea instanței de recurs de a corecta respectiva omisiune, Colegiul Civil, Comercial și de Contencios Administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție concluzionează asupra necesității remiterii cauzei spre rejudecare în instanța de apel, pentru a asigura părților o judecare efectivă a cauzei în ordine de apel, ca garanție a legalității și temeiniciei actului judecătoresc ce va fi adoptat.

Având în vedere cele menționate, Colegiul Civil, Comercial și de Contencios Administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție ajunge la concluzia de a admite recursul declarat de Alexandru Iachiviuc, de a casa decizia din 23 iunie 2020 a Curții de Apel Chișinău și de a trimite cauza spre rejudecare în instanța de apel.

La rejudecarea cauzei, instanța de apel urmează să țină cont de cele menționate și, reexaminând cauza, să emită o hotărâre legală și întemeiată.

În conformitate cu art. 445 alin.(1) lit. c) Codul de procedură civilă, Colegiul Civil, Comercial și de Contencios Administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție

d e c i d e:

Se admite recursul declarat de către Alexandru Iachiviuc.

Se casează decizia din 23 iunie 2020 a Curții de Apel Chișinău, în cauza civilă, la cererea de chemare în judecată depusă de Alexandru Iachiviuc împotriva lui Oleg Berdeu, intervenient accesoriu notarul public Rodica Semionova cu privire la declararea nulității testamentului și a certificatului de moștenitor testamentar, și se restituie cauza spre rejudecare la Curtea de Apel Chișinău, în alt complet de judecată.

Decizia nu se supune niciunei căi de atac.

Președintele ședinței,
judecătorul

Svetlana Filincova

judecătorii

Ala Cobăneanu

Dumitru Mardari

Nicolae Craiu

Galina Stratulat